

2123

M.A. (Sociology)-Third Semester
SOC-O-532: Basic Methods in Population Studies
(In all mediums)

Time allowed: 3 Hours

Max. Marks: 80

NOTE: Attempt five questions in all, including Question No. 1 which is compulsory and selecting one question from each Unit.

x-x-x

I. Attempt the following in about 30-35 words each:-

- What is the significance of population surveys?
- Explain linear growth rate.
- What is the literacy rate of India?
- Explain dependency ratio?
- Two reasons for low sex ratio.
- What is neonatal mortality?
- Explain crude birth rate?
- What is foetal wastage?
- Define crude marriage rate?
- What is the significance of age pyramid?

(10×2)

UNIT - I

- Explain different sources of demographic data. (15)
- Highlight measures to determine changes in population size. (15)

UNIT - II

- How the population is distributed on the basis of rural and urban area? (15)
- Discuss problems related to age data. Also mention age heaping effects. (15)

UNIT - III

- What do you know about infant mortality rate? Suggest measures to check it. (15)
- Explain different types of life tables. Also highlight application of life table approach. (15)

UNIT - IV

- What are measures of fertility? To what extent these influence population growth? (15)
- Write short notes on the following:-
 - What is the difference between abortion and foetal wastage?
 - What is significance of divorce rate?
 - Explain contraceptive prevalence rate. (3×5)

x-x-x

(Hindi and Punjabi versions enclosed)

P.T.O.

(2)

ਨੋਟ: ਕਿਨ੍ਹੀਂ ਪੰਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਦੇ। ਪ੍ਰਤ੍ਯੇਕ ਭਾਗ (1-4) ਦੇ ਏਕ-ਏਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਾ ਚਧਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ-1 ਅਨਿਵਾਰਯ ਹੈ।

- * - * -

1. ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ (ਪ੍ਰਤ੍ਯੇਕ) ਦੇ ਉਤਰ 30-35 ਸ਼ਬਦਾਂ ਮੇਂ ਲਿਖਿਏ:-

- (ਕ) ਜਨਸੰਖਯਾ ਸਰਵੇਖਣ ਕਾ ਕਯਾ ਮਹਤ੍ਵ ਹੈ?
- (ਖ) ਰੈਖਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਕੀ ਵਯਾਖਯਾ ਕੀਜਿਏ।
- (ਗ) ਭਾਰਤ ਕੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ ਕਯਾ ਹੈ?
- (ਘ) ਨਿਰਮਰਤਾ ਅਨੁਪਾਤ ਕੀ ਵਯਾਖਯਾ ਕੀਜਿਏ।
- (ਙ) ਕਮ ਲਿੰਗਾਨੁਪਾਤ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਣ।
- (ਚ) ਨਵਜਾਤ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਦਰ ਕਯਾ ਹੈ?
- (ਛ) ਅਪਰਿਸ਼੍ਕ੍ਤ ਜਨਮ ਦਰ ਕੀ ਵਯਾਖਯਾ ਕੀਜਿਏ।
- (ਜ) ਭ੍ਰੂਣ ਬਰਬਾਦੀ ਕਯਾ ਹੈ?
- (ਝ) ਅਪਰਿਸ਼੍ਕ੍ਤ ਵਿਵਾਹ ਦਰ ਕੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖਿਏ।
- (ੜ) ਆਯੁ ਪਿਰਾਮਿਡ ਕਾ ਕਯਾ ਮਹਤ੍ਵ ਹੈ?

ਭਾਗ-1

2. ਜਨਸਾਖਿਯਕੀਯ ਡੇਟਾ ਦੇ ਵਿਭਿਨ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਕੀ ਵਯਾਖਯਾ ਕੀਜਿਏ।
3. ਜਨਸੰਖਯਾ ਆਕਾਰ ਮੇਂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨੇ ਦੇ ਉਪਾਯਾਂ ਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਡਾਲਿਏ।

ਭਾਗ-2

4. ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਏਵੰ ਸ਼ਹਰੀ ਖੇਤ੍ਰ ਦੇ ਆਧਾਰ ਪਰ ਜਨਸੰਖਯਾ ਵਿਤਰਣ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਯਾ ਜਾਤਾ ਹੈ?
5. ਆਯੁ ਸੰਬੰਧੀ ਆਂਕੜੀਂ ਸੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਮਸਯਾਓਂ ਕੀ ਵਯਾਖਯਾ ਕੀਜਿਏ। ਆਯੁ ਆਂਕੜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਕਾ ਭੀ ਉਲੇਖ ਕੀਜਿਏ।

ਭਾਗ-3

6. ਸ਼ਿਸ਼ੁ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਦਰ ਦੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਆਪ ਕਯਾ ਜਾਨਤੇ ਹੈ? ਇਸਕੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਉਪਾਯ ਸੁਝਾਏ।
7. ਵਿਭਿਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਜੀਵਨ ਤਾਲਿਕਾਓਂ ਕੀ ਵਯਾਖਯਾ ਕੀਜਿਏ। ਜੀਵਨ ਤਾਲਿਕਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਅਨੁਪ੍ਰਯੋਗ ਪਰ ਭੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਡਾਲਿਏ।

ਭਾਗ-4

8. ਪ੍ਰਜਨਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਉਪਾਯ ਕਯਾ ਹੈ? ਯੇ ਜਨਸੰਖਯਾ ਵ੍ਰੱਧਿ ਕੀ ਕਿਸ ਹਦ ਤਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਤੇ ਹੈ?
9. ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਪਰ ਸਖ਼ਿਪ ਟਿੱਪਣੀ ਲਿਖਿਏ:-
(ਕ) ਗਰਭਪਾਤ ਔਰ ਭ੍ਰੂਣ ਬਰਬਾਦੀ ਮੇਂ ਕਯਾ ਅੰਤਰ ਹੈ?
(ਖ) ਤਲਾਕ ਦਰ ਕਾ ਕਯਾ ਮਹਤ੍ਵ ਹੈ?
(ਗ) ਗਰਭਨਿਰੋਧਕ ਪ੍ਰਚਲਨ ਦਰ ਕੀ ਵਯਾਖਯਾ ਕੀਜਿਏ।

- * - * -

(3)

ਨੋਟ: ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਭਾਗ (1-4) ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

- * - * -

1. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ (ਹਰੇਕ) ਦੇ ਉਤਰ 30-35 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ:-

- (ੳ) ਆਬਾਦੀ ਸਰਵੇਖਣ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ?
- (ਅ) ਰੇਖਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- (ੲ) ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ ਕਿੰਨੀ ਹੈ?
- (ੳ) ਨਿਰਮਰਤਾ ਅਨੁਪਾਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ?
- (ੴ) ਘੱਟ ਲਿੰਗ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਣ।
- (ਕ) ਨਵਜੰਮੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮੌਤ ਦਰ ਕੀ ਹੈ?
- (ਖ) ਕੱਚੇ ਜਨਮ ਦਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- (ਗ) ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਕੀ ਹੈ?
- (ਘ) ਕੱਚੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਦਰ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖੋ।
- (ਙ) ਉਮਰ ਪਿਰਾਮਿਡ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ?

ਭਾਗ-1

2. ਜਨਸੰਖਿਆ ਡੇਟਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
3. ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਾਏ ਉੱਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਲਿਖੋ।

ਭਾਗ-2

4. ਪੇਂਡੂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਵੰਡ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?
5. ਉਮਰ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਉਮਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-3

6. ਬਾਲ ਮੌਤ ਦਰ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ? ਇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਉਪਾਏ ਸੁਝਾਓ।
7. ਜੀਵਨ ਸਾਰਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਜੀਵਨ ਸਾਰਣੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਦਰਤੋਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਚਾਨਣ ਪਾਓ।

ਭਾਗ-4

8. ਉਪਜਾਊ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਮਾਪ ਕੀ ਹਨ? ਇਹ ਆਬਾਦੀ ਵਾਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ?
9. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉੱਤੇ ਸੰਖੇਪ ਟਿੱਪਣੀ ਲਿਖੋ:-
(ੳ) ਗਰਭਪਾਤ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ?
(ਅ) ਤਲਾਕ ਦਰ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ?
(ੲ) ਗਰਭ ਨਿਰੋਧਕ ਪ੍ਰਚਲਨ ਦਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

- * - * -